

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การศึกษา "การเป็นผู้นำในชุมชน : ศึกษากรณีผู้นำตำบลท่ากอ อําเภอสี่ จังหวัดลำพูน" มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการคัดเลือกที่ทำให้เกิดการยอมรับในอำนาจของผู้นำ
2. เพื่อศึกษาบทบาทและท่าทีของผู้นำต่อสถานการณ์ของชุมชน
3. เพื่อศึกษาเครือข่ายของผู้นำกับอำนาจและอิทธิพลทั้งในและนอกชุมชน

การศึกษานี้ใช้การวิจัยแบบเจาะลึก โดยใช้เครื่องมือจากเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและการสังเกต โดยเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนเป็นช่วงๆ จากการศึกษาข้อมูลจากผู้อาวุโส ผู้นำที่เป็นทางการ ตลอดจนประชาชนทั่วไป และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในพื้นที่หรือเคยทำงานในพื้นที่โดยศึกษาชีวิตและประสบการณ์ของผู้นำจำนวน 10 คน

จากผลการวิจัยในบทที่ 4 ที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า กระบวนการคัดเลือกผู้นำนั้น ได้คัดเลือกตามความคาดหวังของสมาชิกในสังคมที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ทรัพยากรและปัญหาของชุมชน กล่าวคือ

ในสังคมบ้านป่าที่ชุมชนอยู่โดดเดี่ยวห่างไกล ชุมชนจึงมีอำนาจที่เป็นอิสระจากอำนาจรัฐ และมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งตนเอง ทั้งในด้านการผลิต การป้องกันตนเองจากโจรผู้ร้ายภัยจากอำนาจลึกลับตามธรรมชาติ ตลอดจนการพึ่งตนเองในด้านการรักษาพยาบาลจากโรคภัยไข้เจ็บ

สลายและความคาดหวังทางชุมชนจึงต้องการผู้นำที่แข็งแกร่ง มีวิชาความรู้สามารถแก้ไขปัญหของชุมชนได้ บุคคลที่ผ่านการศึกษจากระบบวัดสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความ

ต้องการของชุมชนจากการใช้วิชาอาคมที่เป็นการสร้างอำนาจศักดิ์สิทธิ์ด้วยตนเอง บุคคลที่เป็นผู้นำจึงมีลักษณะเป็นผู้มีบารมีที่มีความสามารถเหนือธรรมชาติ

ผู้นำในยุคนี้ถึงแม้จะได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ แต่ก็ยังสนใจและเข้าไปแทรกแซงกับปัญหาทางชาวบ้านมากกว่าเป็นตัวแทนของระบบราชการ

จากเหตุผลทางด้านการคมนาคมติดต่อกับโลกภายนอกที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้เครือข่ายในการติดต่อกับบุคคลภายนอกมีน้อยไม่ซับซ้อน บุคคลที่มีโอกาสได้ออกไปค้าขายหรือติดต่อกับทางราชการอยู่เป็นประจำก็จะสามารถติดตามข่าวสารข้อมูลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกชุมชน เป็นที่พึ่งทางชุมชนได้

เครือข่ายที่สำคัญในยุคนี้ คือ เครือข่ายภายในในการติดตามข่าวสารความที่ถูกต้องผู้ร้ายลักขโมย ซึ่งจะสัมพันธ์กับเครือข่ายของผู้ที่เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านที่รู้จักกับผู้นำต่างถิ่นจะเป็นผู้ติดต่อและติดตามข่าวสารคืน

ส่วนสถานการณ์ยุคบ้านจัดสรร ได้มีการตัดถนนเข้าสู่พื้นที่ ทำให้อาณาจักรรัฐได้ขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ จากนโยบายการเวนคืนที่ดินที่ถูกน้ำท่วม เมื่อได้สร้างเขื่อนภูมิพลขึ้น เขื่อนอานวยาให้ระบบทุนนิยมและชาวต่างถิ่นเข้าไปอยู่อาศัยในท้องถิ่น ความล้มเหลวทางการผลิตอาหาร (โดยเฉพาะข้าว) ที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้จึงหมดไป พร้อมกับการแย่งชิงทรัพยากรป่าไม้ระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำรายได้มาทดแทนการซื้อข้าวกิน

ความคาดหวังของชุมชนในยุคนี้ จึงต้องการบุคคลที่เป็นตัวแทนชาวบ้านในการติดต่อกับทางราชการ นำเอาโครงการพัฒนาของรัฐเข้ามาในพื้นที่ และต่อรองกับระบบตลาดภายนอก

การรู้ตัวหนังสือไทยภาคกลาง จึงเป็นเงื่อนไขประการแรกในการสามารถติดต่อกับทางราชการได้สะดวกขึ้น บทบาทของวัดจึงได้ลดบทบาทลงไป โดยมีสถาบันโรงเรียนเข้ามาเป็นสถาบันขัดเกลาเบื้องต้น แต่ผู้นำหลายคนเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็ได้เข้ามาศึกษาต่อในระบบวัด สามารถนำความรู้ที่ได้จากระบบวัดไปวิเคราะห์ปัญหาของสังคมได้

ส่วนครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองสูงอยู่แล้วในชุมชนก็พยายามที่จะรักษาสถานภาพทางชนชั้นของครอบครัวไว้ โดยการลงทุนทางการศึกษาให้กับบุตร

หลาน และอีกด้านหนึ่งก็ได้ถ่ายทอดเรื่องราวการติดต่อและต่อรองกับบุคคลภายนอกให้สมาชิกในครอบครัว

นอกจากนี้บุคคลที่มีโอกาสได้ออกไปศึกษาเล่าเรียน หรือออกไปทำงานต่างถิ่นเป็นเวลานาน หรือมีโอกาสดูออกไปนอกชุมชนอยู่เป็นประจำ หรือบุคคลที่มาจากสังคมที่ซับซ้อนกว่า ก็จะสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรู้เท่าทันมากกว่าคนในชุมชน สามารถจะเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้

อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้นำที่แสดงออกก็ไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำที่เป็นทางการมีแนวโน้มที่จะเข้าไปสัมพันธ์กับระบบราชการและระบบตลาดภายนอกโดยจะเป็นนายหน้าเชื่อมโยงกับชาวบ้านทั่วไป ซึ่งผู้นำสามารถสะสมทุนและหาผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ดังกล่าวให้กับตนเองและเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่มีลักษณะปฏิเสธอำนาจรัฐ โดยการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหลีกเลี่ยงกฎหมาย

การรักษาสถานภาพความเป็นผู้นำไว้ก็โดยการให้การอุปถัมภ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ต่อชาวบ้านทั่วไปที่สามารถลดความขัดแย้งในชุมชนได้

ส่วนผู้นำระดับรองนั้น ก็มีความพยายามที่จะรวมกลุ่มสร้างกลไกในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และกลไกในการควบคุมสังคม แต่เงื่อนไขของระบบอุปถัมภ์ที่เป็นพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน จึงทำให้บทบาทในการควบคุมของชุมชนมีข้อจำกัดมากขึ้น

2. การอภิปรายผล

การศึกษาผู้นำในชนบทในครั้งนี้แม้จะได้สรุปประเด็นที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ก็ยังมีแง่มุมที่เห็นว่าจะต้องทำความเข้าใจกับผลการวิจัยเพื่อจะได้เห็นภาพของการศึกษาผู้นำในชนบทในครั้งนี้ได้ละเอียดขึ้น จึงขออภิปรายผลการศึกษา 2 ประเด็น คือ

1. การศึกษาและประสบการณ์ของผู้นำกับกระบวนการยอมรับในอำนาจของผู้นำ

การศึกษาและประสบการณ์ของผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สามารถขัดเกลาบุคคลขึ้นมาเป็นผู้นำได้ โดยครอบครัวจะเป็นสถาบันทางสังคมที่มีส่วนที่จะทำให้นักบวช ได้รับการอบรมที่

สามารถถ่ายทอดทักษะเพื่อสืบทอดความรู้และความชำนาญในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับอาชีพของครอบครัว และยังสามารถถ่ายทอดคุณธรรมหรือทัศนคติในการพัฒนาความคิดความเชื่อในความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, อ้างแล้ว หน้า 31) ครอบครัวที่มีทัศนคติที่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไป ผู้มีฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น ครอบครัวหม่อมคำ หรือครอบครัวแม่หลวงสายพิน ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชนที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป ซึ่ง แอนดรู เทอร์ตัน ได้ชี้ว่าครอบครัวหลายครอบครัวสามารถรักษาฐานะทางเศรษฐกิจของตนไว้ได้จากการใช้โอกาสที่คืนจากการลงทุนหรือลงเงินด้านการศึกษาของบุตรหลาน (อนันตญา ภูษงค์กุล, บก.อ้างแล้ว หน้า 49) ทัศนคติของครอบครัวเกี่ยวกับการศึกษา ครอบครัวที่มีโอกาสได้ติดต่อกับบุคคลภายนอกสามารถเจรจาต่อรองที่ไม่เสียเปรียบผู้อื่น จะต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ข้อมูลซึ่งมักจะเป็นครอบครัวของผู้ร่ำรวยมาก่อน โดยสามารถจะฝึกฝนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและสังคมผ่านระบบการศึกษาของชุมชน

ซึ่งในอดีตชุมชนจะเป็นผู้จัดการศึกษา ผ่านระบบวัดและครอบครัวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน ที่วิถีชีวิตของคนในชุมชนต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันเป็นอย่างมาก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, อ้างแล้ว, หน้า 30) การศึกษาจากระบบวัดจึงเป็นการเปิดโอกาสในการเรียนรู้ของคนในชนบทที่อยู่ห่างไกลได้เป็นอย่างดีนอกจากจะสอนตัวหนังสือให้สามารถเขียนอ่าน ผ่านเนื้อหาของการศึกษาพระธรรมวินัย ที่สามารถมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและสังคมแล้ว ยังได้สอนงานช่างทั้งช่างปูนและช่างไม้ ผ่านการปฏิบัติโดยตรงในการทำนุบำรุงศาสนสมบัติ สอนการปลูกผัก สอนคาถาอาคม และตำรายาการศึกษาในอดีตจึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ที่เป้าหมายของการศึกษาเพื่อขัดเกลาพฤติกรรมของบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข สอดคล้องกับวิถีชีวิต และทรัพยากรของชุมชน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นผู้สั่งสอน (พระยาอนุมานราชธน, อ้างแล้ว, หน้า 130) บางคนเมื่อบวชไปได้สักระยะหนึ่งแล้วก็จะลาสิกขาออกมาเป็นพลเมืองคืนต่อไป ชาวบ้านก็จะให้ความเคารพนับถือยกย่องเป็นปิตุุชาชนชาวบ้านที่มีความรู้มากกว่าชาวบ้านทั่วไป โดยจะเรียกคานาหน้าชื่อว่า "น้อย" (เมื่อสึกออกมาในขณะที่เป็นเณร) หรือ เรียกว่า "หนาน" (เมื่อสึกออกมาในขณะที่เป็นพระ) โดยสามารถนำความรู้ที่ได้จากระบบวัดมาช่วยเหลือตน

เองหรือผู้อื่นในสังคมสามารถตอบสนองปัญหาของชุมชนได้ เช่น ปัญหาที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล หรือ การต่อสู้กับธรรมชาติที่เลวร้าย หรือ การต่อสู้กับโจรผู้ร้ายที่ต้องใช้วิชาดาอาคม คุณลักษณะที่ได้จากการศึกษาทำให้เกิดการขอความช่วยเหลือจากบุคคลทั่วไป จึงถือได้ว่าบุคคลนั้นได้สะสมบารมีของการยอมในอำนาจนั้นแล้ว

ถึงแม้ว่าบทบาทของพระสงฆ์จากการที่เป็นผู้มีวิชาอาคม เช่น ครูบา ลือ ที่ได้ใช้วิชาความรู้จากการมีวิชาอาคมต่อสู้กับพวกโจรผู้ร้ายที่เข้ามาปล้นทรัพย์สินของชาวบ้าน โดยใช้วิชาอาคมประเภทอื่นที่ใช้ความรุนแรง ดังกรณีพระพ่อปัน จากการศึกษาขอบทานาเบ้ ที่ปฏิเสธที่จะใช้คาถาประเภทอื่น เพราะไม่มีศีลธรรมกำกับ โดยจะใช้คาถาประเภทข่มเขินที่สอดคล้องกับหลักธรรมะในการรักษาพยาบาล (ทานาเบ้, อ้างแล้ว หน้า 148) ซึ่งอาจทำให้ตีความได้ว่าครูบา ลือ ทำผิดวินัยสงฆ์แต่พระยาอนุমানราชธนะได้ชี้ให้เห็นว่า บ้านและวัดจะมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน รวมทั้งมีส่วนร่วมได้เสียกับหมู่บ้าน พระจึงต้องให้ความช่วยเหลือชาวบ้านทุกอย่าง หากการกระทำนั้นจะผิดวินัยอยู่ข้างก็จะต้องตีความเสียใหม่ โดยปรับเข้ากับความจริงเป็นตามเงื่อนไขของท้องถิ่น และการทวงถามหาเงินของชาวบ้านที่เป็นพื้นฐานประการแรกของการพัฒนา (พระยาอนุমানราชธนะ, อ้างแล้ว หน้า 141) อย่างไรก็ตามการที่ครูบา ลือ ได้แสดงอำนาจทางวิชาอาคมที่เหนือกว่าพวกโจร โดยการลบคมคาบแล้วไล่พวกโจรออกจากหมู่บ้านก็แสดงให้เห็นว่าการที่จะใช้ความรุนแรงก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น ซึ่งสาเหตุมาจากพวกโจรได้ใช้ความรุนแรงก่อน

ต่อมา เมื่อรัฐบาลต้องการที่จะสอนให้เด็กนักเรียนได้รู้จักภาษาไทยกลางให้มีทักษะความรู้ที่จำเป็นต่อชีวิต รวมทั้งให้เด็กนักเรียนได้รู้จักบรรทัดฐานความประพฤติบางอย่าง และหน้าที่พลเมืองที่ดี โดยระบบโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนจึงได้เผยแพร่ "ทุนทางวัฒนธรรม" ที่เชื่อว่ามีค่าจำเป็นสำหรับพัฒนาประเทศ (ชยันต์ วรรณะภูติ, อ้างแล้ว หน้า 184) หรือความจำเป็นในการผลิตคนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและการเมืองสมัยใหม่ ระบบโรงเรียนได้ขยายตัวเข้าไปในชุมชนบ้านก่อ ซึ่งผู้ให้การอุปถัมภ์ระบบการศึกษาสมัยใหม่ในขณะนั้น คือ นางหล้าหลานหม่อง คำนึงถึงการให้ลูก ๆ ได้มีโอกาสเล่าเรียน (ร.ร. บ้านทุ่ง) และพ่อของแม่หลวงสายพิน (โรง

เรียน บ้านหนอง) ก็แสดงว่าครอบครัวได้มีทัศนคติต่อการศึกษาที่จะสามารถเรียนรู้ และรักษา ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสามารถขยายฐานะทางเศรษฐกิจออกไปให้มั่นคง โดยการประกอบอาชีพ อื่นที่มีใช้การเกษตรที่จะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจลดลง เนื่องจากจะต้องมีการแบ่งปันที่นา (เทอร์ ตัน, อ้างแล้ว หน้า 49) โดยการเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้เรียนในระดับสูง ๆ ขึ้นไปในเมือง ทำให้สามารถที่จะเป็นบุคคลที่มีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป ซึ่งเงื่อนไขการรู้ตัวหนังสือได้ จะเป็นเงื่อนไขของการแรกของการเป็นตัวแทนชาวบ้านในการติดต่อกับทางราชการได้สะดวก (กนก คักดี แก้วเทพ, อ้างแล้ว หน้า 71) แต่สำหรับครอบครัวที่มีฐานะยากจน หลังจากจบการศึกษาใน ระบบโรงเรียนภาคบังคับแล้วก็จะเข้าไปศึกษาต่อในระบบวัด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสในการเรียนรู้เพิ่มเติมที่สามารถนำเอาความรู้ตามหลักพุทธศาสนาออกมาอธิบาย และวิเคราะห์ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น (กนกคักดี แก้วเทพ, อ้างแล้ว หน้า 73) บุคคลที่เป็นน้อยเป็นหนานั้น ในสายตาของชาวบ้าน ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสงบเยือกเย็นที่ผ่านการขัดเกลาจากธรรมชาติ สามารถที่จะแก้ไขปัญหาคความ ขัดแย้งในชุมชนได้อย่างสันติ

การศึกษาอีกประการหนึ่งของผู้นำก็คือ การศึกษานอกระบบที่ผ่านชีวิตและประสบการณ์ จากการมีโอกาสดูออกไปเล่าเรียน ทำให้ได้รู้จักกับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน หรือ มีโอกาสได้ออกไปนอกชุมชนเพื่อติดต่อค้าขายอยู่เป็นประจำ หรือมีโอกาสดูออกไปทำงานต่างถิ่น เป็นเวลานาน หรือเป็นบุคคลที่อยู่ต่างถิ่นที่เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์อย่างหลากหลายซับซ้อนกว่า จึงทำให้มีโอกาสดูได้เรียนรู้เห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกชุมชน ทำให้บุคคลนั้นได้รับการ ขัดเกลาทางสังคมจากบุคคลอื่น และบุคคลอื่นๆ ก็จะได้รับ การขัดเกลาทางสังคมจากเขาได้เช่นกัน (ไฉไลฤดี เจริญภักดี, 2529 หน้า 9) สามารถที่จะเป็นตัวแทนชาวบ้านในการติดต่อ ต่อรองกับอำ นาจและอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองอย่างรู้เท่าทันดีกว่าบุคคลทั่ว ไปในชุมชน (กนกคักดี แก้วเทพ, อ้างแล้ว หน้า 74-78) ผู้นำบางคนถึงแม้ว่าจะจบการศึกษา ภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อ แต่จากการที่ได้ไปรู้จักกับนักเลงหรือคนโตต่างถิ่น หรือการที่มีโอกาส ได้รู้จักกับพ่อค้า ทำให้เกิดเครือข่ายในการสนับสนุนเชื่อมโยงเป็นพันธมิตรนอกหมู่บ้าน สามารถ เห็นช่องทางในการติดต่อเพื่อประกอบอาชีพ สามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านให้เข้า

กับการตลาดภายนอก และสามารถสะสมทุนเพิ่มมากขึ้น (เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้า 50) ดังกรณี
ผู้ใหญ่สมซึ่งถือเป็นการขัดเกลาโดยอ้อม ที่บุคคลสามารถเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่นจากการได้
รับประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน (สุพิศรา สุภาพ,
อ้างแล้ว หน้า 51) ประสบการณ์ทั้งจากการขัดเกลาโดยตรงจากครอบครัว จากสถาบันการศึกษา
และประสบการณ์จากการขัดเกลาโดยอ้อมจากการมีชีวิตและประสบการณ์ที่หลากหลาย สา-
มารถที่จะทำให้เกิดความแตกต่างกับบุคคลทั่วไปในชุมชนในความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและ
สังคม เพื่อสามารถที่จะนำความรู้เหล่านี้มาใช้ให้สอดคล้องกับปัญหาและความคาดหวังของชุมชน
ก็จะทำให้เกิดการยอมรับในอำนาจและบทบาทของผู้ผู้นำขึ้นมา

สายตาและความคาดหวังของชุมชนจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของชุมชนที่ต้องการผู้
นำในบทบาทที่สอดคล้องกับปัญหาชาวบ้าน การสร้างอำนาจในตนเองที่เกิดจากการศึกษาธรรมชาติ
และสังคมโดยไม่ผูกพันกับทรัพย์สินหรือฐานะ เศรษฐกิจ หรือการบังคับทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็น
ตัวการมีอำนาจเหลือระบบชาติที่มาจากการใช้คาถาอาคมหรือไสยศาสตร์เป็นหลัก บุคคลที่มีลักษณะ
พิเศษเช่นนี้ เรียกว่า ผู้วิเศษ หรือคนวิเศษหรือพ่อเลี้ยง (หมอพื้นบ้าน) บทบาทส่วนใหญ่ของผู้นำแบบ
นี้จะเกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลและการจัดปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสุข (ทานาเบ้ ,อ้าง
แล้ว หน้า 189-193) การสร้างอำนาจแบบนี้จึงเป็นการสร้างบุญบารมี หรือบารมีอำนาจ
(Charismatic Authority) ที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหามองชุมชนที่อยู่ห่างไกลที่ต้องพึ่งตน
เองในเกือบทุกด้าน ต่อมาเมื่อสถานการณ์ของชุมชนซับซ้อนความสัมพันธ์อันหลากหลายที่เกิดจากการ
ติดต่อกันระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชนได้สะดวกมากขึ้น สายตาและความคาดหวังของชุมชน
จึงต้องการบุคคลที่สามารถติดต่อหรือบุคคลที่มีความรู้จากการศึกษาสูงขึ้นไปก็จะมีโอกาสสร้างอา-
นาจในการเป็นตัวแทน เพื่อเจรจาติดต่อหรือต่อรองบุคคลในชุมชนก็จะเข้ามาอาศัยพึ่งพาทั้งในด้าน
เศรษฐกิจและการเมืองเป็นความสัมพันธ์อันเชิงอุปถัมภ์ที่เกิดจากอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและการ
เมืองก็จะทำให้เกิดการยอมรับในอำนาจระหว่างความสัมพันธ์ของผู้อุปถัมภ์ที่จะเป็นพ่อค้า เจ้าหน้า
ที่ เจ้าของปัจจัยการขนส่ง นายทุนเงินกู้กับผู้อยู่ได้อุปถัมภ์ที่จะทำให้เกิดความเกรงใจ ที่ถือเป็น
ธรรมเนียมประเพณีทางสังคมในการปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณ ผู้นำแบบนี้จึงได้สร้างอำนาจแบบธรรม

นิยมประเพณี (Traditional Authority)

2. บทบาทของผู้นำต่อเครือข่ายในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

สังคมชนบทในอดีตเป็นชุมชนที่แยกตัวโดดเดี่ยวจากอำนาจรัฐ ที่มีเมืองหรืออำเภอในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐท้องถิ่น เนื่องจากสถานที่ตั้งอยู่ห่างไกล การติดต่อระหว่างอำนาจรัฐกับชุมชนจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก การปกครองของชุมชนจึงมีความเป็นอิสระจากอำนาจการปกครองที่มาจากส่วนกลางสามารถใช้อำนาจในการจัดแจงทรัพยากรและแก้ไขปัญหาของชุมชนตามเงื่อนไขของการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน ภายใต้การผลิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จึงถือได้ว่าสังคมชนบทในอดีตสามารถพึ่งตนเองได้ ในวิถีการผลิตแบบยังชีพและมีจำนวนประชากรไม่มากนัก

ต่อมานโยบายการพัฒนาประเทศที่เกิดจากการประเทศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ที่ได้มีการสร้างโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า การสร้างถนนเพื่อความสะดวกในการขนส่งผลผลิตและสินค้าการสร้างระบบชลประทานในเขตเกษตรกรรมเพื่อการค้า อำนวยความสะดวกและลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เป็นต้น โดยเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความ "ทันสมัย" การพัฒนาจึงเป็นกลวิธีหนึ่งที่รัฐใช้เพื่อผนึกหมู่บ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองระดับชาติ ที่ให้อำนาจต่อการแทรกซึมของวิถีการผลิตแบบทุนนิยม โดยไม่ได้ทำลายวิถีการผลิตที่อยู่ก่อนหน้านั้นอย่างสิ้นเชิง (ชยันต์ วรรณะภูติ, อ้างแล้ว หน้า 162) แต่ชุมชนบ้านก้อที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ หลายประการ กล่าวคือ ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศโดยเสนอให้มีการสร้างเขื่อนภูมิพล ที่จังหวัดตากซึ่งแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. 2506 ที่ทำให้เกิดน้ำท่วมที่อยู่อาศัย ไร่นา ป่าไม้ ที่อยู่เหนือเขื่อน ส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะต้องย้ายคือ 3 หมู่บ้านของตำบลก้อ เพื่อเข้าไปอยู่ในที่ดินจัดสรร และหมายถึงการได้ทำลายวิถีการผลิตแบบพึ่งตนเองเกือบสิ้นเชิง พร้อมกับกรมีวิถีชีวิตใหม่จากการทำไร่อย่างเดี่ยวที่จะต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจนอกชุมชนมากขึ้นตามลำดับ

ปรากฏการณ์ของความทันสมัยที่เสมือน เป็นการเปิดตัวชุมชนสู่โลกภายนอกก็คือการตัด

ถนนจากอำเภอเข้าสู่ตำบล รถยนต์สามารถแล่นเข้าถึงตำบลได้โดยสะดวก พร้อมกับการเอื้อ
 อำนาจให้ระบบทุนนิยมขยายตัวเข้าสู่ชุมชน ที่ด้านหนึ่งทำให้ผู้มีอำนาจด้านเศรษฐกิจจากภายนอก
 สามารถเดินทางเข้าสู่ชุมชนได้โดยสะดวกขึ้น อีกด้านหนึ่งผู้มีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและการ
 เมืองในหมู่บ้าน และผู้นำเหล่านี้มีความสัมพันธ์อันหลากหลายกับชาวบ้านทั่วไปในชุมชน นอกจากนี้
 นั้นยังมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับพันธมิตรนอกหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นข้าราชการระดับล่างที่อยู่อาศัยใน
 ท้องถิ่นอย่างถาวร และกึ่งพ่อค้าในตัวอำเภอ ที่มีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ผู้นำ
 ท้องถิ่นที่มีอำนาจเหล่านี้จึงสามารถเชื่อมโยง ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านให้เข้ากับโครงสร้าง
 ของรัฐและการตลาด โดยสามารถสะสมทุนเพิ่มมากขึ้น จากความสัมพันธ์เหล่านี้ (เทอร์ตัน,
 อ้างแล้ว หน้า 50) (ชยันต์ วรรณะภูติ, อ้างแล้ว หน้า 147) การขยายตัวของอำนาจรัฐ
 และระบบทุนนิยม เข้าไปสู่พื้นที่ชนบท ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทผู้นำชุมชน ที่มีความ
 หลากหลายซึ่งแต่ละคนก็มีบทบาทของตนเองหลายบทบาทในตัวผู้นำทั้งบทบาทต่อชุมชน ต่อลูกค้า
 ต่อครอบครัว ต่อเพื่อนบ้าน ต่อเครือญาติ หรือต่อผู้ได้อุปถัมภ์ทั่วไป บทบาทเหล่านี้อาจมีคน ๆ
 เดียวแสดงบทบาทนี้อยู่ หรือในครอบครัวหนึ่ง ๆ มีผู้แสดงบทบาทแยกกันอยู่ซึ่งอาจเกิดความสอ
 คส้องเสริมกันระหว่างแต่ละบทบาท หรืออาจขัดแย้งกันในแต่ละบทบาทในการแสดงออก (สุพิศรา
 สุภาพ, อ้างแล้ว หน้า 29) ดังกรณีบทบาทพ่อค้าของผู้ใหญ่สมจะมีส่วนสร้างการอุปถัมภ์กับชาว
 บ้านที่มา เชื้อสินค้าที่เสริมสถานภาพความเป็นผู้นำได้ ส่วนบทบาทความเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีหน้าที่
 ที่ต่อการให้การศึกษาของบุตร มีความขัดแย้งกับบทบาทผู้นำที่จะต้องเป็นคนที่ไม่เสียเวลา และ
 เงินทองในการให้ความสะดวกแก่ชาวบ้านในการติดต่อราชการที่อำเภอ หรือกรณีน้อยบั้งแก้ว ที่
 แสดงบทบาทในฐานะผู้อาวุโสที่มีความเมตตากับบุคคลทั่วไปในชุมชน จากการเป็นผู้รักษาพยาบาล
 คนในชุมชน จากการใช้อำนาจที่เหนือธรรมชาติ ส่วนบทบาทในการสะสมทุนนั้นก็จะมีลูกชายที่เป็น
 หัวเรี่ยวหัวแรงในการติดต่อค้าขายกับเครือข่ายผู้มีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองในชุม
 ชน(อำนาจรัฐท้องถิ่น) และเป็นที่แสดงบทบาทปกป้องอำนาจของน้อยบั้งแก้วในกรณีที่เกิดความขัด
 แย้งขึ้นในชุมชน อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทไปจากผู้นำชุมชนในอดีตเป็น
 อย่างมาก ที่ผู้นำในอดีตถึงแม้ว่าจะได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการก็ตามแต่ก็ยังยึดในความสัม

พื้นที่และความรู้สึกต่อปัญหาของชุมชน มากกว่าการเป็นตัวแทนของระบบราชการมากขึ้นในปัจจุบัน ที่จะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากทางราชการ ในการแก้ไขปัญหของชุมชน ที่สำคัญได้เปลี่ยน ขั้นตอนการทำงานของชุมชนให้เป็นระบบราชการมากขึ้น จึงเป็นการตั้งสถาบันหมู่บ้านให้เป็นระบบราชการมากขึ้น (ฟิลิป เฮอร์ช, อ้างแล้ว หน้า 124-125) บทบาทของผู้นำไม่เป็นทางการจึงได้ลดบทบาทลงไป การปรึกษาหรือต่อปัญหาของชุมชนได้ลดลงไปแต่มีบทบาทที่จะ เสนอนโยบายและความร่วมมือกันทางราชการมากกว่า หรือการที่บทบาทของทางราชการได้เข้ามาแทนที่บทบาทของผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือบทบาทของชุมชนในการพึ่งตนเอง เช่น การเข้ามาตั้งสถานีตำรวจภูธรตำบล ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการรักษาความสงบและการป้องกันโจรผู้ร้ายของคนหมู่บ้าน ฉกรรจ์ที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของระบบประเพณี วัฒนธรรม ที่สามารถยืดหยุ่นและตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความสามัคคีมากกว่าการปฏิบัติที่ตรงตามระเบียบของตัวบทกฎหมาย หรือการตั้งสถานีอนามัยตำบล ที่ทำให้ศักยภาพในการพึ่งตนเอง ในด้านการรักษาพยาบาลทั้งร่างกาย และจิตใจของการรักษาพยาบาลแบบดั้งเดิมหมดบทบาทลงไป การเข้ามาทำหน้าที่แทนทำให้ลักษณะความเป็นเอกเทศ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการจัดองค์กรของชุมชนได้ลดบทบาทลงไปโดยมีองค์กรใหม่ที่ทางราชการได้ริเริ่มและส่งเสริมได้เข้ามาแทน เช่น กรรมการสภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้านป้องกันตนเอง รวมทั้งการจัดตั้งอาสาสมัครประเภทต่าง ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของทางราชการ (อนันตญา ภูขงศ์กุล, อ้างแล้ว หน้า 18)

ส่วนกระบวนการสะสมทุนของผู้นำที่เป็นทางการในชนบทนั้น สามารถสะสมทุนทั้งจากการหาผลประโยชน์จากกิจการที่ถูกกฎหมาย กิจการที่กึ่งผิดกฎหมาย และจากกิจการที่ผิดกฎหมายโดยตรง ซึ่งจะมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย ที่สามารถหลีกเลี่ยง หรือการใช้ข้อกฎหมายที่มีช่องโหว่มาปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการทางเครือข่าย ดังเช่นกรณี เครือข่ายการค้าไม้เป็นต้น และยังทำให้ชาวบ้านเกิดความเกรงกลัวในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขึ้น

ในการป้องกันแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชนนั้น ผู้นำในชนบทมักจะมีส่วนให้การอุปถัมภ์ในด้านเศรษฐกิจ เช่น การให้เช่านาของผู้นำใหญ่สืบศักดิ์ การให้ยืมเงินของกำนันสอนและน้อยปั้นแก้ว

การได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาของแม่หลวงสายพิณ หรือการให้ เชื้อสินค้าของผู้นำทาง ด้านเศรษฐกิจที่จะทำให้เกิดความเกรงใจในอำนาจของผู้อุปถัมภ์ที่อาจไม่ได้รับความสะดวกในการ แก้ไขปัญหาของตนเอง นอกจากนี้ผู้นำเหล่านี้ยังได้ให้การอุปถัมภ์หมู่บ้านทางด้านศาสนา สังคม และด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากการอุปถัมภ์ทางด้านการเศรษฐกิจ ที่เป็นการสร้างความชอบธรรมและ กระบวนการยอมรับในหมู่บ้านทั่วไป และสามารถลดความขัดแย้งในหมู่บ้านได้ (เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้า 51) เช่นกรณีครอบครัวหม่องคำเป็นผู้อุปถัมภ์การศึกษาและการศึกษาของชุมชนสืบต่อกันมา จนถึงปัจจุบัน โดยเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างและบูรณะวัดบ้านทุ่ง โรงเรียน หรือกรณีน้อยปิ่น แก้วเป็นผู้ดำเนินการรักษาพยาบาล หรืองานอาสาสมัครในกิจการส่วนรวมของสภาบุรณที่ เป็นผู้ดูแล ระบบประปา หรือกรณีน้อยสมัยที่ เป็นผู้หาเงินทุนในกิจการสังคม หรือกรณีผู้นำที่มีรถยนต์ก็จะสามารถให้ความช่วยเหลือรับส่งผู้ป่วยยามฉุกเฉิน นอกจากนี้บทบาทผู้นำที่เป็นทางการที่มีหน้าที่งาน การพิจารณาให้บัตรสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย การสงเคราะห์ผ้าห่ม ที่ด้านหนึ่งของความสัมพันธ์ ภายในชุมชนเป็นการติดต่อเครือข่ายในแนวนอน ระหว่างครัวเรือนด้วยกัน หรือความสัมพันธ์ ทางเครือญาติที่พึ่งพาอาศัยกันเกี่ยวกับการให้และการรับความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (เทอร์ตัน , อ้างแล้ว หน้า 60)

ความพยายามที่ถือเป็นปกติวิสัยของคนชั้นผู้นำในสังคม ที่ต้องการจะรักษาสถานภาพ ความเป็นผู้นำหรือการมีอำนาจในชนชั้นของตนไว้ โดยทางการเมืองก็พยายามที่จะไม่ให้คนระดับ ล่างคือประชาชนทั่วไปรวมกันคิด โดยการเลือกปฏิบัติและการตั้งผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ที่เลือกสรรเป็นพวก คนหรือก๊อตัน หรือก่อความพยายามจะรวมกลุ่มเป็นองค์กรอิสระของชาวบ้านที่ยากจน (เทอร์ตัน , อ้างแล้ว หน้า 53) ซึ่งตำแหน่งผู้นำที่เป็นทางการ สามารถแต่งตั้งถอดถอนตำแหน่งผู้นำระดับรอง เช่นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความเห็นสอดคล้องกับการดำรง ความเป็นชนชั้นของตนไว้ ถึงแม้ว่าจะได้รับคำตอบแทนเป็นจำนวนไม่มากนัก แต่ในสถานะ เศรษฐกิจชนบทและการได้รับสวัสดิการอื่นๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาลของครอบครัว ค่าเล่า เรียนบุตร ก็ทำให้ผู้นำระดับรอง ต้องพึ่งพาอำนาจของผู้นำที่เป็นทางการ ความขัดแย้งกับผู้นำระดับสูงอาจทำให้ไม่ได้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับสวัสดิการของครอบครัว จึงมีแนวโน้มที่จะต้องมีความ

เห็นที่สอดคล้องกับผู้นำที่เป็นทางการ และอีกด้านหนึ่งก็เป็นการลดศักยภาพการรวมกลุ่มต่อต้านของ
คนยากจน นอกจากนั้นผู้นำอาจใช้กลไกการบังคับต่างๆ ในการระงับความขัดแย้ง เช่น
การตอบโต้ข้อกล่าวหาว่าอยู่เหนืออำนาจหน้าที่ของตน หรืออ้างความถูกต้องตามกฎหมาย ในขณะที่
ชาวบ้านทั่วไปจะอ้างถึงความชอบธรรม รวมทั้งการใช้กลไกข่มขู่ว่าจะใช้มาตรการบังคับที่รุนแรง
แรงกว่าจนถึงขู่ว่าจะใช้มาตรการนำกลัว ดังนั้นผู้นำที่มีพื้นฐานมาจากนักเลงโต หรือนักเลงโตหนุ่ม
หลังที่มีลักษณะเป็น เครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม
และการเมืองทั้งภายในและนอกชุมชน ก็จะทำให้ผู้นำสามารถแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน
ชุมชนได้ ส่วนชาวบ้านทั่วไปโดยเฉพาะในหมู่คนยากจนมักไม่กล้าท้าทายผู้มีอำนาจอย่างเปิดเผย
แต่ก็พยายามแสวงหาผู้อุปถัมภ์มาคุ้มครองให้ตนด้วย (อนัญญา ภูวงศ์กุล, อ้างแล้ว หน้า 25) อย่าง
ไรก็ตาม การใช้กลไกอย่างเปิดเผยของชาวบ้านเมื่อมีหลักฐานชี้ชัดว่า ผู้นำได้มีพฤติกรรมใน
บทบาทอื่นที่ขัดแย้งกับบทบาทผู้นำ และสามารถให้การอุปถัมภ์ชาวบ้านได้น้อยลง

การขยายตัวของระบบทุนนิยม และนโยบายการพัฒนาชนบทเข้าไปในพื้นที่ชนบท ทำ
ให้บทบาทของผู้นำด้านหนึ่ง เข้าไปแนบชิดกับระบบราชการและระบบตลาดนอกชุมชนมากขึ้น และอีก
หนึ่งความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่ผู้นำสามารถให้การอุปถัมภ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการ
เมือง ทำให้สามารถลดความขัดแย้งในชุมชนได้

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 และบทที่ 5 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการ
การขัดเกลากุศลขึ้นมา เป็นผู้นำ บทบาทและท่าทีของผู้นำต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และ
เครือข่ายของผู้นำกับอำนาจและอิทธิพลทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่เป็นพลวัตรตั้งแต่ยุคก่อตั้ง
ชุมชนจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาผู้นำในชนบทในครั้งนี้ ช่วงเวลาที่ศึกษาเป็นช่วงเวลาที่สถานการณ์ของ
ชุมชนอยู่ในช่วงเกิดความขัดแย้งสูง จากการแย่งชิงที่ดินที่ทำกินภายหลังการปิดป่า บทบาทของผู้
วิจัยในฐานะที่เป็นนักรวมกลุ่ม และเป็นสื่อกลางในการสะท้อนปัญหา ส่งเสริมและเพิ่มพูนศักยภาพ

ภาพในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้ ที่ดิน และแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปคลุกคลีกับบุคคลหลายฝ่ายตั้งแต่ คณะกรรมการสภาตำบล(กสค.) ผู้นำระดับรองในหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไปที่เริ่มตระหนักในปัญหาจากการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์ของชุมชนที่อีกด้านของความสัมพันธ์ก็คือการเสริมแรงความเข้าใจต่อการพัฒนาการของปัญหา ซึ่งผู้วิจัยมีจุดยืนในการกระจายการใช้ทรัพยากร และการกระจายผลของโครงการพัฒนา ทำให้บางครั้งต้องเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในความขัดแย้งกับผู้นำชุมชนหรือเครือข่ายของผู้นำที่มุ่งผลประโยชน์ในการแลกเปลี่ยน ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากผู้นำบางคนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรที่มีลักษณะผิดกฎหมายและถึงผิดกฎหมายจึงได้รับการปล่อยปละ จึงจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผ่านบุคคลอื่นที่รู้จักกันดี และกับผู้นำหรือชาวบ้านที่มีความขัดแย้งกันอยู่ บทบาทของผู้วิจัยจึงไม่ใช่ผู้ชมที่เป็นกลางแต่เป็นผู้ร่วมแสดงคนหนึ่งในชุมชนที่ต้องการเสริมแรงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความสมดุลย์ตามธรรมชาติซึ่งเป็นเบื้องหลังของระบบคิดผู้วิจัย ดังนั้นจึงมีปัญหในการสัมภาษณ์ข้อมูลแบบเจาะลึกโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่บ้านที่มีความขัดแย้งสูง ผู้วิจัยไม่ได้รับความร่วมมือมากนัก อีกทั้งไม่แน่ใจในความปลอดภัยของเครือข่ายอำนาจ และอิทธิพลที่เชื่อมโยงกันอยู่และสัมพันธ์กับข้าราชการบางกลุ่มที่มีผลประโยชน์ในพื้นที่ จึงทำให้มีข้อจำกัดที่จะกล่าวถึงอำนาจและอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลังอำนาจของผู้นำในชุมชนโดยไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้ จึงทำให้การวิจัยครั้งนี้ขาดความสมบูรณ์ไปอีกมาก

นอกจากนั้นบทบาทของผู้นำและเครือข่ายของชุมชนเรือนแพ ก็เป็นข้อมูลที่น่าสนใจแต่ยังไม่ได้กล่าวถึง หากได้ศึกษาทำความเข้าใจอย่างเจาะลึกก็จะทำให้เข้าใจผู้นำในชนบทครั้งนี้ได้สมบูรณ์มากขึ้น

ข้อมูลที่ผู้วิจัยยังไม่ได้เข้าถึงอีกประเภทหนึ่งก็คือ สถิติการขออนุญาตขนย้ายบ้านเรือนเก่าที่จะสามารถประเมินมูลค่าความเสียหายของระบบนิเวศน์ จากการขยายตัวของทุนนิมิตในพื้นที่

3.1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- เห็นควรได้มีการศึกษาเปรียบเทียบกับบทบาทของผู้นำชุมชนในหมู่บ้านที่มีการอนุรักษ์

ทรัพยากรที่สามารถดำรงรักษา ป่าชุมชนที่ชาวบ้านมีระเบียบกฎเกณฑ์ในการรักษาและใช้ ทรัพยากรก็จะทำให้ทราบถึงเบื้องหลังพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการต่อสู้กับอำนาจภายนอกและที่สำคัญจะได้เข้าใจกระบวนการสร้างจิตสำนึกและอำนาจ จากการศึกษากรอบระบบที่ดำเนินการโดยระบบคิดของชาวบ้าน เช่น บ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อ.เมืองลำพูน บ้านห้วยโป่ง และบ้านหนองหลัก กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัด ลำพูน ซึ่งเป็นหมู่บ้านกระเหรี่ยง และสามารถรักษาป่าชุมชนท่ามกลางการต่อสู้กับอำนาจและระบบทุนนิยมที่หลั่งไหลเข้าไปในชุมชน

- เห็นควรให้มีการศึกษาผู้นำแบบประเพณี (Traditional Leaders) ที่ได้อำนาจมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น มรดกทายาท หรือตั้งชื่าวานใหญ่ บ้านกระเหรี่ยงที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีเบื้องหลังในการควบคุมระบบคิดของชุมชน

- เห็นควรให้มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองในชุมชนกับผู้นำทางด้านเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม เช่น หัวหน้าเหมืองฝายก็จะทำให้ทราบถึงวิธีการต่อสู้ในการแก้ไขปัญหาการจัดการจัดสรรทรัพยากร (น้ำ) ในสถานการณ์ของระบบนิเวศในแต่ละแห่งที่ผู้นำแบบเป็นทางการมีอิทธิพลอยู่

- เห็นควรเปิดโอกาสให้ผู้นำในชนบททั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ให้ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชน แนวคิดและวิธีการแก้ไขปัญหาที่ผ่านประสบการณ์จากการปฏิบัติ ที่มีลักษณะเป็นการพูดคุยตามธรรมชาติกับผู้นำชนบทที่อยู่ต่างถิ่นก็จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างผู้นำในระดับเดียวกัน ภายใต้อำนาจและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน สามารถที่จะทำให้อำนาจมีข้อมูลในการมองปัญหาของชุมชนจากทัศนะของบุคคลอื่นนอกชุมชน ที่จะทำให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนสอดคล้องกับความสัมพันธ์และสถานการณ์ทางสังคมทั้งในระดับจุลภาคในพื้นที่และในระดับที่กว้างขึ้น เกิดเครือข่ายของผู้นำในระดับเดียวกันในการร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาระหว่างชุมชน โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะเป็นการยอมรับอย่างเป็นทางการ ภายใต้อำนาจความคิดแนวทางหรือวิธีการที่ถูกกำหนดไว้แล้ว

จึงจะทำให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เกิดจากการตัดสินใจที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา เพื่อแก้ไขปัญหาภายใต้อำนาจที่หลากหลายรอบด้านก็จะทำให้กระ

บวนการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดความมั่นคง สามารถควบคุมผลของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางความต้องการของชุมชน เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากศักยภาพของระบบคิดของชุมชนที่เคยแก้ไขปัญหาของตนเองมาตลอดหลายชั่วอายุคน แต่ปัจจุบันยังไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการตัดสินใจภายใต้ข้อมูลที่หลากหลายที่มาจากรากฐานทางวัฒนธรรมและระบบคิดของชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved